

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

УДК 342.9

Куриліна Оксана Василівна

*кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник наукового центру проблем виховання
добросовісності та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони
Національний університет оборони України*

Kurylina Oksana

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Senior Researcher
Building Integrity Training and Education Center
National Defense University of Ukraine
ORCID: 0000-0002-8813-4243*

Калітник Максим Сергійович

*начальник відділу наукового центру проблем виховання добросовісності
та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони
Національний університет оборони України*

Kalitnyk Maksym

*Department Head of the Building Integrity Training and Education Center
National Defence University of Ukraine
ORCID: 0000-0002-7897-9138*

Безкоровайна Ірина Григорівна

*науковий співробітник наукового центру проблем виховання
добросовісності та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони
Національний університет оборони України*

Bezkorovaina Iryna

Researcher of the Building Integrity Training and Education Center

National Defence University of Ukraine

ORCID: 0009-0008-5918-7160

**НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО
ОДЕРЖАННЯ ПОДАРУНКІВ НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ
DIRECTIONS FOR IMPROVING ADMINISTRATIVE
RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF RESTRICTIONS REGARDING
ACCEPTANCE OF GIFTS IN PUBLIC SERVICE**

***Анотація.** Вступ. У статті досліджено сучасний стан та напрями удосконалення адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо одержання подарунків на публічній службі. Автором проаналізовано види, зміст та особливості обмежень щодо одержання подарунків, встановлені законом України «Про запобігання корупції». Встановлено, що види обмежень щодо одержання подарунків чотирьох видів: 1) заборонено одержувати подарунки взагалі (пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; від підпорядкованих осіб); 2) дозволено одержувати, але з урахуванням їх вартості (не повинна перевищувати встановлених законом сум); 3) дозволені для одержання (даруються близькими особами; одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, як відшкодування витрат на службове відрядження); 4) заборонено одержувати в окремих випадках публічними діями (пов'язані із добровільним декларування активів фізичних осіб).*

Розкрито зміст та причини заборони на одержання подарунків за виконання службових обов'язків, від підлеглих осіб. Наголошено, що важливість забезпечення об'єктивності у відносинах керівник-підлеглий спрямовані на досягнення цілей службової діяльності: 1) зміцнення довіри в колективі; 2) підвищення мотивації та ефективності роботи; 3) запобігання корупції та упередженості; 4) створення умов для особистісного розвитку підлеглих; 5) збереження позитивного іміджу служби. Доведено, що спільними для цих двох видів заборонених подарунків є те, що вони одержується у зв'язку із виконанням службових обов'язків. На відміну від цих заборонених видів подарунків, одержання подарунків щодо яких встановлені вартісні межі для їх отримання, а також пов'язані із добровільним декларування активів фізичних осіб, не пов'язані із виконанням службових обов'язків і не впливають на упередженість та об'єктивність їх виконання, не завдають тієї шкоди, що завдаються внаслідок отримання заборонених подарунків. Все це свідчить про те, що і підходи до відповідальності за відповідні порушення мають бути різними, враховувати характер вчиненого правопорушення та ступінь вини порушника.

Мета. Метою статті є комплексний аналіз теоретико-правових аспектів адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо одержання подарунків на публічній службі, виявлення проблемних питань правового регулювання та формулювання пропозицій щодо удосконалення законодавства.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо відповідальності за порушення обмежень щодо одержання подарунків на публічній службі; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення (для систематизації та аналізу наукових підходів, правових норм і практичних аспектів застосування адміністративної відповідальності); логічного узагальнення результатів (для систематизації отриманих висновків та формування обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання цієї сфери).

Результати. Запропоновано внести зміни до ст. 172-5 КУпАП, чітко розмежувавши відповідальність за порушення заборон на отримання подарунків у зв'язку із виконанням службових функцій та від підлеглих осіб, а також за порушення інших законодавчих обмежень щодо одержання подарунків. Такий підхід сприятиме підвищенню ефективності антикорупційного регулювання та забезпеченню обґрунтованого притягнення до відповідальності.

Ключові слова: *адміністративна відповідальність, обмеження, одержання подарунків, публічна служба, заборонені подарунки.*

Summary. Introduction. *The article examines the current state and directions for improving administrative liability for violating restrictions on receiving gifts in public service. The author analyzes the types, content and features of restrictions on receiving gifts established by the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption". It was established that there are four types of restrictions on receiving gifts: 1) it is prohibited to receive gifts at all (related to the performance of state or local government functions; from subordinates); 2) it is permitted to receive, but taking into account their value (should not exceed the amounts established by law); 3) it is permitted to receive (given by close persons; received as publicly available discounts on goods, services, as reimbursement of business trip expenses); 4) it is prohibited*

to receive in certain cases by public figures (related to the voluntary declaration of assets of individuals).

The content and reasons for the ban on receiving gifts for the performance of official duties from subordinates are disclosed. It is emphasized that the importance of ensuring objectivity in manager-subordinate relations is aimed at achieving the goals of official activity: 1) strengthening trust in the team; 2) increasing motivation and efficiency of work; 3) preventing corruption and bias; 4) creating conditions for the personal development of subordinates; 5) maintaining a positive image of the service. It is proven that these two types of prohibited gifts have in common that they are received in connection with the performance of official duties. Unlike these prohibited types of gifts, the receipt of gifts for which value limits for their receipt are established, as well as those associated with the voluntary declaration of assets of individuals, are not related to the performance of official duties and do not affect the bias and objectivity of their performance, do not cause the same harm as the receipt of prohibited gifts. All this indicates that approaches to liability for relevant violations should be different, taking into account the nature of the offense committed and the degree of guilt of the violator.

Purpose. The purpose of the article is a comprehensive analysis of the theoretical and legal aspects of administrative liability for violating restrictions on receiving gifts in public service, identifying problematic issues of legal regulation, and formulating proposals for improving legislation.

Materials and methods. The materials of the study are: 1) regulatory and legal provisions regarding liability for violation of restrictions on receiving gifts in public service; 2) works of domestic and foreign authors.

In the process of conducting the study, the following scientific methods were used: theoretical generalization (to systematize and analyze scientific approaches,

legal norms and practical aspects of the application of administrative responsibility); logical generalization of results (to systematize the conclusions obtained and form substantiated recommendations for improving the legal regulation of this area).

Results. It is proposed to amend Article 172-5 of the Code of Administrative Offenses, clearly defining liability for violation of prohibitions on receiving gifts in connection with the performance of official duties and from subordinates, as well as for violation of other legislative restrictions on receiving gifts. Such an approach will contribute to increasing the effectiveness of anti-corruption regulation and ensuring reasonable prosecution.

Key words: *administrative responsibility, restrictions, receiving gifts, public service, prohibited gifts.*

Постановка проблеми. Обмеження щодо одержання подарунків у сфері публічної служби є ключовим елементом етичних норм і законодавчих положень, які забезпечують прозорість та об'єктивність у процесі публічного управління. Головна мета таких обмежень полягає у протидії корупційним проявам, адже вони можуть створювати передумови для конфліктів інтересів, впливати на прийняття рішень. Діюче антикорупційне законодавство містить декілька правил що обмежують одержання подарунків, які можуть бути, а можуть і не бути по'язані із виконанням службових обов'язків. Але адміністративна відповідальність за ці порушення є однаковою, що не відповідає принципам індивідуалізації покарання, відповідності провини та покарання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розгляд питань щодо антикорупційних обмежень зробило багато дослідників, зокрема Комашко В.В., Кравченко С.О., які досліджували проблему регулювання

обмежень щодо одержання подарунків публічними службовцями в Україні, серед основних з яких виділено: проблему розмежування заборонених подарунків та неправомірної вигоди; проблему неоднозначного тлумачення загальновизнаних уявлень про гостинність [1], Гудков Д.В. у своєму дисертаційному дослідженні вивчав адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції [2]. Питаннями, які виникають при кваліфікації адміністративного проступку, передбаченого ст. 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків», займалися . Дудоров О.О., Мовчан Р.О., які сформулювали науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення антикорупційного законодавства, спрямовані на підвищення ефективності відповідної адміністративно-правової заборони [3]. Проблемою розмежування кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення заборон одержання неправомірної вигоди й подарунків, та шляхами її вирішення займався Киричко В.М. [4]. Коломоєць Т.О., Кукурудз Р.О., Кушнір С.М., досліджували обмеження для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як засобу запобігання виникненню конфлікту приватного та публічного інтересів [5], Коломоєць Т.О., та Лютіков П.С., у своїй роботі здійснювали обґрунтування потреби вдосконалення положень чинного антикорупційного законодавства України в частині визначення засад використання ресурсу обмеження щодо одержання подарунків публічними службовцями задля забезпечення ефективного запобігання правопорушенням, пов'язаним із корупцією [6].

Попри різноманіття наукових джерел, до цього часу дослідження з проблематики розмежування відповідальності за одержання подарунків на публічній службі спеціально не проводились, що підкреслює важливість обраної тематики. У зв'язку з цим, актуальність обраної теми дослідження

зумовлена необхідністю детальної розробки теоретичних питань та практичних рекомендацій щодо удосконалення адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо одержання подарунків на публічній службі.

Мета статті полягає у комплексному аналізі теоретико-правових аспектів адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо одержання подарунків на публічній службі, виявленні проблемних питань правового регулювання та формулюванні пропозицій щодо удосконалення законодавства.

Виклад основного матеріалу. За даними соціологічних досліджень в Україні спостерігається небезпечна тенденція зростання рівня корупції. Це означає, що вона стає визначальним фактором у житті людей, що підриває авторитет влади і послаблює економіку. А в сьогоденнішніх реаліях, коли країна перебуває у стані війни, корупція підриває її престиж на міжнародній арені та загрожує економічній та соціальній безпеці. Основними деструктивними наслідками державної корупції є такі негативні явища як порушення верховенства права та недовіра суспільства до влади, зловживання владними повноваженнями та призупинення економічних реформ. Українське законодавство до 2014 року мало переважно декларативний характер і лише нещодавно почало застосовувати системний підхід до запобігання та протидії корупції. Саме тому розробка та реалізація антикорупційних заходів має бути пріоритетом у процесі становлення України як правової держави. Міжнародна неурядова антикорупційна організація «Transparency International» оприлюднила результати дослідження «Індекс сприйняття корупції-2024». Відповідно до цих досліджень, Україна зайняла лише 105-те місце серед 180 країн світу.

Закон України «Про запобігання корупції» містить низку приписів, обмежень та заборон, які потенційно повинні підвищувати рівень доброчесності публічних службовців. При цьому, зазначені обмеження стосуються не лише періоду перебування особи на службі, але мають відношення до процедури відбору службовців і тривають протягом певного часу після їх звільнення. Зокрема, обмеженнями, що діють під час перебування службовця на посаді є ті, що стосуються: використання службового становища; сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; одержання дарунків, пожертв; спільної роботи близьких осіб тощо.

Обмеження на одержання подарунків на публічній службі є важливою частиною етичних стандартів та законодавчих норм, що забезпечують прозорість і неупередженість публічного адміністрування. Основною причиною встановлення таких обмежень є запобігання корупції та зловживанням владою, оскільки такі подарунки можуть створювати конфлікти інтересів, впливати на прийняття рішень і призводити до неправомірного привласнення публічного майна. Публічні службовці, представники юридичних осіб публічного права мають діяти в інтересах суспільства, а не в приватних інтересах або інтересах тих, хто дарує їм подарунки.

Як зазначають Т.О. Коломоець та П.С. Лютіков, обмеження щодо одержання подарунків публічними службовцями є особливим різновидом спеціального обмеження (щодо особливих суб'єктів зі специфічним видом професійної діяльності), яке, завдяки поєднанню загальних ознак, притаманних обмеженню взагалі, та особливих ознак (наявність певного майнового аспекту у будь-якій зовнішній формі прояву), є дієвим засобом запобігання вчиненню правопорушень, пов'язаних із корупцією, удосконалення правових засад використання ресурсу якого дозволить досягти ефективних результатів у зазначеній сфері правозастосування [6, с. 167].

Обмеження щодо одержання подарунків встановлено Законом України «Про запобігання корупції» [7] у статті 23, у частині 1 якої зазначено, що це обмеження стосується лише осіб, зазначених у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону. Аналіз цих пунктів свідчить про те, що дане обмеження поширюється на дві категорії суб'єктів: 1) осіб, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (Президент України, народні депутати, службовці органів виконавчої влади, посадові особи місцевого самоврядування, військові посадові особи військових формувань, судді, особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, особи начальницького складу служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, особи, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України, посадові та службові особи інших правоохоронних органів, державні службовці тощо); 2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до таких осіб (посадові особи юридичних осіб публічного права, особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, інші особи, визначені законом, представники громадських об'єднань, наукових установ, закладів освіти, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до законів України, олігархи, голови та члени експертних команд з оцінювання повсякденного функціонування особи, а також голови, їх заступники, члени та секретарі позаштатних постійно діючих військово-лікарських і лікарсько-льотних комісій).

Також у Законі міститься поняття подарунку, яке на відміну від звичного для сприйняття визначення дарунку, що міститься у ст. 718 Цивільного кодексу України і пов'язується лише з рухомим (гроші та цінні папери тощо) та нерухомим майном, а також майновими правами, подарунок в

антикорупційному законодавстві це не тільки грошові кошти або інше майно, а також переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які можуть надавати або одержувати безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової.

На необхідність розмежування цих понять вказує О.О. Дудоров, «поняття «подарунок» слід відрізнити від цивільно-правового поняття «дарунок»: 1) для цілей антикорупційного законодавства подарунком визнається не лише майно; 2) подарунок може передаватись як безоплатно, так і за ціною, нижчою за мінімальну ринкову; 3) обмеження і заборони застосовуються: а) одержання подарунків і для себе, і для близьких осіб, тоді як дарунок одержується виключно для себе; б) не лише одержання, а й прохання, вимагання подарунка; 4) для цілей антикорупційного законодавства додержання форми укладання договору значення не має. Безповоротна фінансова допомога за своїми ознаками тотожна подарунку, а тому на її одержання поширюються обмеження, визначені ст. 23 Закону України від 14 жовтня 2014 року «Про запобігання корупції» [7, с. 83-84].

Зміст обмежень щодо одержання подарунків полягає у тому, що на відміну від неправомірної вигоди, яку взагалі заборонено одержувати, дії щодо них бувають трьох видів: 1) заборонено одержувати подарунки взагалі; 2) дозволено одержувати, але з урахуванням їх вартості; 3) дозволені для одержання; 4) заборонено одержувати в окремих випадках публічними діячами. У ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» вони представлені наступним чином: зазначеним вище у цьому дослідженні особам:

1) забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб: а) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; б) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи;

2) можна приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім заборонених, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки;

3) без обмеження щодо вартості подарунків можна отримувати ті, що: а) даруються близькими особами; б) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; в) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міжурядових організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні;

4) особам, які за будь-який рік, починаючи з 2010 року, належали або належать до осіб, передбачених абзацом третім пункту 3 підрозділу 9-4 "Особливості застосування одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб" розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України, забороняється безпосередньо або через інших осіб одержувати від членів сім'ї такої фізичної особи першого та другого ступенів споріднення, визначених підпунктом 14.1.263 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, подарунки, які є активами, включеними до одноразової (спеціальної) добровільної декларації відповідно до підрозділу 9-4 «Особливості застосування одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб» розділу XX «Прикінцеві положення»

Податкового кодексу України, протягом п'яти років з дати закінчення строку подання декларацій з одноразового (спеціального) добровільного декларування відповідно до Податкового кодексу України.

Відповідальність за порушення обмежень щодо одержання подарунків передбачена ст. 172-5 КУпАП «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків», де зазначено, що «порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків – тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка. Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, – тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік» [9].

Аналіз зазначеної статті свідчить про те, що адміністративна відповідальність за порушення розглядуваних обмежень настає незалежно від того, якого виду обмеження щодо одержання подарунків було порушено. Звісно, якщо проаналізувати зміст положень статті 23 Закону України «Про запобігання корупції», можна зробити висновок, що адміністративна відповідальність може наставати лише щодо трьох із них, а саме за порушення обмежень щодо отримання заборонених подарунків (перший та четвертий вид) та тих, щодо яких встановлені вартісні межі (другий вид). Водночас пропонуємо з'ясувати чи є однаково суспільно шкідливими та небезпечними подарунки цих двох категорій.

Першими із забороненої категорії подарунків є ті, які отримуються за виконання службових обов'язків. Для України питання неправомірності подарунків є вкрай актуальним, адже здебільшого для вирішення питань у

власних інтересах подарунки передають публічному службовцю такі особи: які зацікавлені в певних офіційних діях установи, в якій працює службовець; які ведуть бізнес або розраховують на ведення бізнесу з цією установою; які здійснюють певні види діяльності, що регулюються відповідною установою; на інтереси яких може вплинути виконання чи невиконання службовцем своїх посадових обов'язків та інше [9, с. 154].

Заборона на одержання подарунків за виконання службових обов'язків наявна у діючому законодавстві через кілька важливих причин:

1) це захід запобігання корупції, оскільки, як зазначалось вище, подарунки можуть розглядатися як форма неправомірної вигоди, що створює ризик впливу на об'єктивність виконання обов'язків службовця та може призводити до прийняття рішень в інтересах дарувальника, а не суспільства;

2) цим забезпечується підтримка довіри до публічної служби. Якщо службовець приймає подарунки за виконану роботу, це підриває довіру громадян до державних інституцій, вони мають бути впевнені, що службові рішення приймаються чесно і безкорисливо;

3) забезпечення рівних умов для всіх громадян при отриманні публічних послуг. Подарунок може створити враження упередженості та нерівності, що суперечить принципу рівного ставлення до всіх громадян у межах виконання службових обов'язків;

4) дотримання етичних стандартів державної служби вимагає, щоб службовці діяли у відповідності до принципів законності, чесності та прозорості. Прийняття подарунків у даному випадку порушуватиме такі стандарти;

5) це вид адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, що межує кримінальним.

Отже, заборона на отримання подарунків є одним із важливих інструментів забезпечення доброчесності та прозорості публічної служби, що допомагає забезпечити справедливі умови для всіх громадян і посилити ефективність публічного адміністрування.

Схожими на перші є заборонені подарунки другого виду, коли їх одержує особа від осіб, які перебувають у її підпорядкуванні. При цьому законодавством передбачено два види підпорядкування безпосереднє та пряме. Безпосереднім керівником для службовця є його найближчий керівник, якому він прямо підпорядкований. Пряме підпорядкування це відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням [7].

Об'єктивне ставлення керівника до підлеглої особи є необхідною складовою ефективного публічного управління. Воно базується на принципах рівності, справедливості, поваги до прав і обов'язків кожного працівника. Важливість забезпечення об'єктивності у відносинах керівник-підлеглий спрямовані на досягнення наступних цілей службової діяльності:

1) зміцнення довіри в колективі. Об'єктивність керівника сприяє побудові атмосфери довіри та прозорості. Коли підлеглі впевнені, що їх оцінюють за об'єктивними критеріями, це знижує напруженість, зменшує ризики конфліктів та сприяє формуванню згуртованої команди;

2) підвищення мотивації та ефективності роботи. Справедливе ставлення мотивує працівників до кращого виконання своїх обов'язків, адже кожен знає, що його зусилля будуть гідно та об'єктивно оцінені, це призводить до підвищення продуктивності та загального ефективного виконання завдань державної служби;

3) запобігання корупції та упередженості. Об'єктивність зменшує можливість виникнення корупційних практик, зокрема фаворитизму. Керівники, які керуються прозорими стандартами, демонструють приклад високих етичних норм, що важливо для розвитку публічної служби;

4) створення умов для особистісного розвитку підлеглих. Об'єктивний керівник створює умови для розвитку здібностей працівників, допомагає визначити сильні та слабкі сторони кожного, сприяючи індивідуальному росту та підвищенню кваліфікації;

5) збереження позитивного іміджу служби. Неупереджене ставлення до всіх працівників сприяє формуванню позитивного сприйняття публічної служби у суспільстві. Це важливий фактор для підвищення довіри до державних інституцій.

Таким чином, об'єктивність та неупередженість у відносинах між керівником та підлеглими є не лише моральним обов'язком, але й стратегічним підходом до створення ефективного, етичного та професійного середовища на публічній службі. Вона закладає фундамент для досягнення високих стандартів в управлінській діяльності та сприяє формуванню довіри в суспільстві.

Отримання подарунків від підлеглих осіб може поставити керівника в упереджене від підлеглих становище, що може негативно впливати на розподіл обов'язків та контроль за їх виконання тощо.

Спільними для цих двох видів заборонених подарунків є те, що вони одержується у зв'язку із виконанням службових обов'язків. Як слушно зауважують автори науково-практичного коментаря Закону України «Про запобігання корупції»:

1) в рівній мірі протиправними визнаються вимагання, прохання та одержання подарунку. Вимагання полягає у вимозі передати грошові кошти

або інше майно та надати переваги, пільги, послуги чи нематеріальні активи в якості подарунку під загрозою настання в майбутньому якихось негативних наслідків для особи, від якої вимагають подарунок. Прохання подарунку полягає у спонуканні особи, тобто без загрози настання негативних наслідків для неї, передати грошові кошти або інше майно, надати переваги, пільги, послуги чи нематеріальні активи в якості подарунку;

2) заборона стосується й інших осіб, які від імені публічного службовця можуть вимагати, просити та передавати подарунки, на що вказує норма Закону – «безпосередньо або через інших осіб»;

) забороняється одержувати подарунки не лише публічним службовцям, а й їхнім близьким особам;

4) забороняється отримувати подарунки від фізичних і юридичних осіб;

5) заборона поширюється на дві сфери відносин (перша – суспільні відносини, пов'язані зі здійсненням публічним службовцем діяльності щодо виконання функцій держави або місцевого самоврядування; друга – суспільні відносини підпорядкування, де особа, яка дарує, знаходиться у підпорядкуванні особи, яка отримує подарунок) [11, с. 98-99].

На відміну цих заборонених видів подарунків, одержання подарунків щодо яких встановлені вартісні межі для їх отримання (не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб), а також пов'язані із добровільним декларування активів фізичних осіб, не пов'язані із виконанням службових обов'язків і не впливають на упередженість та об'єктивність їх виконання, не завдають тієї шкоди, що завдаються внаслідок отримання заборонених подарунків. Все це свідчить про те, що і підходи до відповідальності за

відповідні порушення мають бути різними, враховувати характер вчиненого правопорушення та ступінь вини порушника.

Висновки і перспективи подальших досліджень. З урахуванням викладеного пропонується адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією передбачене ст. 172-5 КУпАП, викласти у наступній редакції: “Порушення встановлених законом заборон щодо одержання подарунків у зв’язку із здійсненням особами діяльності, пов’язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також від осіб, які перебувають в підпорядкуванні такої особи – тягне за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка”.

Порушення встановлених законом інших обмежень щодо одержання подарунків – тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка.

Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

В подальших наукових дослідженнях слід зосередити увагу на вдосконаленні законодавства, правозастосовної практики та цифрових механізмів контролю за одержанням подарунків, враховуючи міжнародний досвід і соціально-психологічні аспекти. Важливим є диференційований підхід до відповідальності та аналіз зв’язку між корупційними ризиками й національною безпекою, особливо в умовах війни.

Література

1. Комашко В.В., Кравченко С.О., Проблеми регулювання обмежень щодо одержання подарунків публічними службовцями в Україні. *Механізми публічного управління*. 2022. № 4. С. 19-27.
2. Гудков Д.В. Адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Суми, 2018. 249 с.
3. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Порухення обмежень щодо одержання подарунків: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Правничий часопис Донецького університету*. 2019. № 1. С. 12-21.
4. Киричко В.М. Проблема розмежування кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення заборон одержання неправомірної вигоди й подарунків, шляхи її вирішення. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 138. С. 118-131.
5. Коломоєць Т.О., Кукурудз Р.О., Кушнір С.М. Обмеження для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як засіб запобігання виникнення конфлікту приватного та публічного інтересів: правовий аспект: науково-практичний нарис; за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя, Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 80.
6. Коломоєць Т. О., Лютіков П.С. Обмеження щодо одержання подарунків як засіб запобігання правопорушенням, пов'язаним із корупцією : правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 164-168. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/36.pdf> (дата звернення 12.02.2025).
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14. жовтня 2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. ст. 2056.

8. Дудоров О.О. Узагальнення судової практики у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (статті 172-4 172-9 КУпАП). К.: ЦППР, 2019. 253 с.

9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р., № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

10. Кобець О. В. Особливості прозорості одержання подарунків працівниками правоохоронних органів та особами, уповноваженими на виконання функцій держави. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 154.

11. Ковальський В. С., Миколенко О. І., Стрельцов Є. Л., Клименко О. І. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції». Київ: Юрінком Інтер, 2018. 380 с.и першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

References

1. Komashko V.V., Kravchenko S.O., Problems of regulating restrictions on receiving gifts by public servants in Ukraine. *Mechanisms of public administration*. 2022. No. 4. P. 19-27 [in Ukrainian].

2. Gudkov D.V. Administrative and legal means of preventing and combating corruption: dissertation. Candidate of Law: Specialization 12.00.07. Sumy, 2018. 249 p. [in Ukrainian].

3. Dudorov O.O., Movchan R.O. Violation of restrictions on receiving gifts: problems of qualification and improvement of legislation. *Legal Journal of Donetsk University*. 2019. No. 1. P. 12-21 [in Ukrainian].

4. Kyrychko V.M. The problem of distinguishing between criminal and administrative liability for violation of prohibitions on receiving unlawful benefits

and gifts, ways to solve it. *Problems of legality*. 2017. Issue 138. P. 118-131. [in Ukrainian].

5. Kolomoiets T.O., Kukurudz R.O., Kushnir S.M. Restrictions for persons authorized to perform state or local government functions as a means of preventing the occurrence of a conflict of private and public interests: legal aspect: scientific and practical essay; ed. T.O. Kolomoiets. Zaporizhzhia, Helvetica Publishing House, 2019. P. 80 [in Ukrainian].

6. Kolomoets T. O., Lyutikov P. S. Restrictions on receiving gifts as a means of preventing corruption-related offenses: legal aspect. *Entrepreneurship, economy and law*. 2017. No. 12. P. 164-168. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/36.pdf> [in Ukrainian].

7. On the prevention of corruption: Law of Ukraine of October 14, 2014 No. 1700- VII. *Bulletin of the Verkhovna Rada*. 2014. No. 49. p. 2056 [in Ukrainian].

8. Dudorov O. O. Generalization of judicial practice in cases of administrative offenses related to corruption (Articles 172-4 172-9 of the Code of Administrative Offenses). Kyiv: Central Administrative Court, 2019. 2 [in Ukrainian].

9. Code of Ukraine on Administrative Offenses of December 7, 1984, No. 8073-X. *Bulletin of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR*. 1984. Appendix to No. 51. Art. 1122 [in Ukrainian].

10. Kobets O. V. Peculiarities of transparency in receiving gifts by law enforcement officers and persons authorized to perform state functions. *Journal of the Kyiv University of Law*. 2011. No. 4. P. 154 [in Ukrainian].

11. Kovalskyi V. S., Mykolenko O. I., Streltsov E. L., Klymenko O. I. Scientific and practical commentary on the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption". Kyiv: Yurinkom Inter, 2018. 380 pp. of the first article 3 of the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" [in Ukrainian].